

Аналітична записка
з питань порівняльного законодавства
щодо зарубіжного досвіду здійснення контролю за діяльністю уряду
парламентськими комітетами (комісіями) з урахуванням законопроекту
про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо
вдосконалення порядку призначення та звільнення з посад членів
Кабінету Міністрів України № 3195 від 10.03.2020 р.*

Анотація. Досліджено існуючі в зарубіжних країнах форми та механізми контролю комітетів (комісій) парламенту за діяльністю уряду. Проаналізовано досвід таких європейських країн: Польща, Литва, Латвія, Естонія, Румунія, Франція, Португалія та ін. У контексті зарубіжного досвіду акцентовано увагу на новаціях, пропонованих законопроектом № 3195 від 10.03.2020 р.

Основна частина

У зв'язку з тенденцією до посилення ролі уряду у формуванні державної політики все більшої актуальності набуває питання удосконалення парламентського контролю за діяльністю уряду. Попередньо нами досліджувалися в порівняльному аспекті питання механізмів здійснення парламентського контролю за діяльністю уряду, зокрема шляхом інтерпеляції.

Беручи до уваги прийняття в першому читанні законопроекту про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення порядку призначення та звільнення з посад членів Кабінету Міністрів України (реєстр. № 3195 від 10.03.2020 р.), у цій аналітичній записці ми приділили увагу контрольній діяльності парламентських комітетів (комісій) щодо уряду в зарубіжних країнах.

Попередньо акцентуємо увагу на кількох доктринальних питаннях парламентського контролю, які відтворені в юридичних позиціях Конституційного Суду України. Означені аспекти важливо брати до уваги ще й тому, що вони є актуальними для переважної більшості сучасних демократичних зарубіжних держав.

По-перше, у Рішенні Конституційного Суду України від 10 червня 2010 року № 16-рп/2010 було констатовано, що Основний Закон України не наділяє комітети самостійними контрольними повноваженнями, вони можуть лише сприяти Верховній Раді України у здійсненні повноважень щодо парламентського контролю, виконуючи певні дії допоміжного (інформаційного, експертного, аналітичного тощо) характеру¹.

---

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 58 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пунктів 3, 4, 5, 6 статті 9, пунктів 3, 4, 5 статті 10, підпункту «г» пункту 1 статті 24, пункту 3 статті 26 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», пункту 10 статті 14, статті 33⁻¹ Закону України «Про комітети Верховної Ради України» від 10 червня 2010 року № 16-рп/2010 (речення перше абзацу восьмого підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини). URL: <https://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/16-rp/2010.doc>

По-друге, у Висновку Конституційного Суду України від 14 березня 2001 року № 1-в/2001 було обґрунтовано, що здійснення парламентського контролю – це право Верховної Ради України, що реалізується нею безпосередньо чи опосередковано – через визначені Конституцією України державні органи. А комітети Верховної Ради не є самостійними суб'єктами парламентського контролю. Вони беруть участь у його здійсненні лише на стадії підготовки та попереднього розгляду питань, віднесених до сфери парламентського контролю Верховної Ради України (абзац сьомий пункту 8 мотивувальної частини)².

По-третє, на основі аналізу конституційних та законодавчих повноважень комітетів Верховної Ради України, Конституційний Суд України дійшов висновку, що вони не можуть виконувати свої організаційні функції з кадрових питань в інший спосіб, ніж шляхом здійснення підготовчої роботи для призначення, звільнення, затвердження та надання згоди на призначення посадових осіб Верховною Радою України, а функції (комітетів), які стосуються кадрових питань, віднесені законодавцем не до контрольних, а до організаційних³.

Зміст контрольної функції комітетів визначено у статті 14 Закону України «Про комітети Верховної Ради України». Змістовно, контрольна функція комітетів щодо діяльності уряду пов'язана з організаційною функцією комітетів.

Змістовний зв'язок контрольної та організаційної функцій постійних комітетів (комісій) парламенту (палат парламенту), а також типові форми і методи контрольної діяльності комітетів, їх роль у здійсненні парламентом контролю за діяльністю уряду є характерними для багатьох сучасних демократичних зарубіжних держав.

В юридичній літературі відзначається багатоаспектність у зарубіжних державах парламентського контролю, реалізація різних форм якого покладається на комітети та/або комісії парламенту. Крім проведення парламентських розслідувань, ними здійснюється ще й розгляд скарг на дії/бездіяльність органів публічної влади (Бразилія), проведення публічних слухань (Бразилія, Казахстан, Молдова, США, Чад), одержання пояснень уряду з питань зовнішньої політики та політики безпеки (Фінляндія), перевірка дій адміністрації і фактів вчинення правопорушень її посадовими особами (США), перевірка діяльності адміністративних і судових органів (Лаос), контроль за виконанням законів

---

² Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (статей 84, 85, 89, 92, 93, 94, 106, 147, 150, 151 та пункту 6 розділу XV Конституції України)» вимогам статей 157 і 158 Конституції України (справа про внесення змін до статей 84, 85 та інших Конституції України) від 14 березня 2001 року № 1-в/2001 (також №№ 1-в/01, 5/03, 12/09, 16/10, 4/18). URL: <https://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/1-v/2001.doc>

³ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 4 статті 9, пунктів 4, 5 статті 10, підпункту «г» пункту 1 статті 24, пункту 3 статті 26 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 27 травня 2009 року № 12-рп/2009 (абзаци четвертий – сьомий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини). URL: <https://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/12-rp/2009.doc>

(Молдова, Польща, США). Нерідко у зарубіжних державах парламентські комітети та/або комісії також здійснюють окремі повноваження номінаційного характеру, наприклад надають висновок щодо кандидатур членів уряду⁴. Проте такі повноваження парламентських комітетів та/або комісій, як правило, похідні від компетенції самого парламенту та мають підготовчий, допоміжний характер, не передбачаючи прийняття комітетами та/або комісіями остаточних кадрових рішень.

У зарубіжних державах повноваження парламентських комітетів та порядок їх реалізації переважно визначені в регламентах парламентів (палат парламентів).

У багатьох державах постійні комітети парламентів тісно пов'язані предметами відання з профілем діяльності міністерств, що дає можливості парламентським комітетам перевіряти діяльність міністерств із власної ініціативи або на вимогу парламенту. Наприклад, стаття 49 (4) Регламенту Сейму Литовської Республіки відносить до повноважень комітетів, розгляд, зокрема, урядової програми за власною ініціативою або за вказівкою Сейму; розгляд програми діяльності уряду чи інших державних установ кожним комітетом у межах предмета їх відання; подання відповідних висновків до Сейму.

Аналогічні повноваження комітетів Верховної Ради України визначено в Законі України «Про комітети Верховної Ради України». Відповідно до його статті 25¹ комітети реалізують надані їм законом повноваження і, таким чином, беруть участь у розгляді Верховною Радою України звіту Кабінету Міністрів України про хід і результати виконання схваленої Програми діяльності Кабінету Міністрів України. Крім того, відповідно до статті 29 зазначеного Закону, комітети, у разі необхідності, запрошують на слухання Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністрів України, міністрів України, керівників державних органів, органів місцевого самоврядування, представників об'єднань громадян, а також окремих громадян. Зазначені особи відповідно до статті 48 цього Закону можуть бути запрошені на засідання комітетів.

За формами здійснення парламентського контролю можна відзначити повноваження парламентських комітетів щодо проведення розслідувань у межах встановленої юрисдикції (Велика Британія, США, Австралія, Нова Зеландія, Польща, Литва, Болгарія, Словаччина, Австрія, Данія). За результатами проведених розслідувань комітети готують звіти про результати розслідувань, в яких також містяться рекомендації урядові щодо подальших дій. Такий звіт затверджується в комітеті та подається на розгляд парламенту. Уряд зобов'язаний у визначений строк дати відповідь на рекомендації комітетів (США, Велика Британія, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Швеція)⁵.

Поширеною формою реалізації контрольної функції комітетів парламенту в зарубіжних державах є слухання в комітетах (комітетські слухання), на які

---

⁴ Зозуля О. І. Основні види, напрямки діяльності та роль комітетів (комісій) парламенту у зарубіжних країнах. *Форум права*. 2018. 53(5). С. 38–49.

⁵ Зозуля О. І. Основні види, напрямки діяльності та роль комітетів (комісій) парламенту у зарубіжних країнах. *Форум права*. 2018. 53(5). С. 38–47.

можуть бути запрошені представники уряду (Болгарія, Велика Британія, Італія, Канада, Литва, Польща, США, ФРН).

У Національній Асамблеї Франції, наприклад, основний акцент проведення слухань комітетами робиться на отриманні звітів від міністрів, яким передусе запит. Відповіді на політичні запитання на слуханнях дають міністри, інші посадові особи відповідного міністерства дають відповіді лише на технічні запитання. До слухань запрошуються представники громадськості. Однією з головних контрольних функцій постійних парламентських комітетів є контроль за виконанням законодавства.

У Королівстві Данія слухання в комітетах парламенту (Фолькетингу) поділяються на комітетські читання, які є закритими, і комітетські слухання, які відкриті для громадськості. На відкриті комітетські слухання запрошується широкий загальний урядовців, експертів, громадськості. Посадові особи запрошуються для інформування щодо певних урядових програм і впровадження затверджених парламентом напрямів політики.

В Україні, відповідно до частини десятої статті 29 Закону України «Про комітети Верховної Ради України», комітети, у разі необхідності, запрошують на слухання Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністрів України, міністрів України, керівників державних органів, органів місцевого самоврядування, представників об'єднань громадян, а також окремих громадян.

Щодо предмета контрольної діяльності постійних комітетів парламентів (палат парламентів) у зарубіжних державах, то він найчастіше стосується питань програми діяльності уряду, реалізації державної політики та державних програм, використання бюджетних коштів.

У законодавстві зарубіжних держав по-різному визначаються організаційні питання взаємодії парламентських комітетів (комісій) з урядом у процесі парламентського контролю. Зокрема, це стосується питань прав та/або обов'язків членів уряду бути присутніми (бути заслуханими) на засіданнях комітету, звітів про роботу міністерств у постійних парламентських комітетах, зобов'язань уряду надавати інформацію на запит комітету тощо.

У Франції, наприклад, члени уряду мають доступ до обох палат парламенту. Їх заслуховують, якщо вони цього вимагають. Вони можуть скористатися допомогою уповноважених (commissaires) уряду.

У Польщі до повноважень комітетів Сейму відповідно до пунктів 4, 5 частини першої статті 151 Регламенту належить розгляд звітів та інформації міністрів і керівників центральних органів влади, а також керівників інших державних установ. Статтею 153 Регламенту Сейму встановлено, що міністри та керівники центральних органів влади звітують перед профільними комітетами, вони зобов'язані надавати інформацію комітетам Сейму та брати участь у їх засіданнях.

Крім того, відповідно до частини другої статті 16 Закону Польщі «Про виконання повноважень члена парламенту та сенатора»⁶, члени Ради Міністрів та представники державних органів влади зобов'язані надавати інформацію та пояснення на запити комітетів Сейму та комітетів Сенату з питань, що належать до їх компетенції.

Згідно зі статтею 104 Правил процедури Асамблеї Республіки Португалія передбачено, що депутатські групи можуть вимагати обов'язкової присутності на засіданнях членів уряду та інших суб'єктів, але така вимога не може бути поставлена більше двох разів поспіль щодо того самого члена уряду. Крім того, міністри повинні бути заслухані у відповідних постійних парламентських комітетах принаймні чотири рази на кожній законодавчій сесії, включаючи слухання щодо деталей у зв'язку з обговоренням Державного бюджету. Слухання передбачають обов'язковий виступ міністра та два раунди запитань від парламентських груп і депутатів (із дотриманням прав опозиції)⁷.

У Палаті депутатів парламенту Румунії відповідно до статті 54 Регламенту передбачено, що один раз на сесію міністри представляють звіт про роботу та стратегію діяльності своїх міністерств перед відповідними профільними комітетами Палати депутатів. Після того, як уряд представляє свою політику в комітетах, члени комітету можуть ставити запитання. Цей період запитань може бути включений до порядку денного комітету⁸.

У відповідності до положень статті 59 Статуту Сейму Литовської Республіки⁹ комітети мають право запрошувати на свої засідання членів уряду в порядку відповідного звернення до голови Сейму, який, своєю чергою, має поінформувати про це прем'єр-міністра. У цьому випадку член уряду зобов'язаний бути присутнім на засіданні комітету Сейму.

При цьому комітети Сейму Литовської Республіки мають досить широкі повноваження щодо контролю за діяльністю уряду. Зокрема, це: обговорення програми уряду; розгляд із власної ініціативи або за дорученням Сейму програм діяльності уряду або інших державних органів; розгляд пропозицій щодо створення або ліквідації міністерств та інших державних органів; заслуховування в ході здійснення парламентського контролю інформації та повідомлень міністерств й інших державних органів про реалізацію законів Литовської Республіки та інших прийнятих Сеймом актів; із власної ініціативи або за дорученням Сейму проведення парламентського розслідування окремих проблем і представлення Сейму своїх висновків; із власної ініціативи або за дорученням Сейму обговорення річних звітів про діяльність підзвітних Сейму державних органів та подання Сейму своїх висновків.

---

⁶ Про виконання повноважень члена парламенту та сенатора : Закон Польської Республіки від 09.05.1996. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19960730350/O/D19960350.pdf>

⁷ ECPRD Request 5372 Parliamentary Questions – Type and Volume. URL: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/451741>

⁸ Парламентський контроль: практичні поради та рекомендації для підвищення ефективності. PRP_Guide-Parliamentary_Oversight-UKR. С. 24.

⁹ Статут Сейму Литовської Республіки. URL: <https://www.litlex.lt/lietuvos-respublikos-seimas-statutas/>

У Латвії парламентські комісії наділені правом вимоги щодо отримання необхідних для своєї діяльності відомостей та пояснень від окремих міністрів, а також правом викликати на свої засідання для надання пояснень представників відповідних міністерств. Згідно зі статтею 27 Конституції прем'єр-міністр або міністри на вимогу Сейму або його комісій зобов'язані надати їм відповідні документи та акти.

Положеннями статті 172 Регламенту Сейму Латвійської Республіки передбачено, що будь-яка парламентська комісія має право безпосередньо, без посередництва Президії, вимагати інформацію та пояснення, необхідні для її діяльності, від відповідного міністра та підпорядкованих йому установ (під його керівництвом чи підпорядкуванням), а також від органів місцевого самоврядування, запрошувати відповідних посадових осіб для надання роз'яснень.

Відповідно до § 18 Закону Естонської Республіки «Про Регламент Рійгікогу»¹⁰ постійні комісії (комітети) Рійгікогу здійснюють контроль за діяльністю органів виконавчої влади в межах своєї компетенції та виконують інші завдання згідно із законом або рішенням. Зокрема, § 22 Регламенту визначено право комісії вимагати від уряду та органів виконавчої влади дані, необхідні для її роботи; вимагати участі члена уряду в засіданні комісії з метою отримання інформації з питань, що належать до компетенції члена уряду; запрошувати посадових осіб державних органів та інших осіб для участі в засіданні комісії для її інформування та консультування.

Відповідно до Розділу IV Конституції Румунії у відносинах парламенту з урядом уряд та інші органи державного управління в межах парламентського контролю над їх діяльністю зобов'язані надавати інформацію та документи, які вимагаються Палатою депутатів, Сенатом або парламентськими комітетами через своїх голів.

Статтею 56 Регламенту Палати Депутатів Румунії передбачено, що міністри мають доступ до роботи комітетів, однак на запрошення голови комітету їх присутність на засіданні комітету стає обов'язковою. Також встановлено обов'язок міністрів один раз на сесію представляти звіт про діяльність і стратегію міністерства перед компетентним (профільним) комітетом Палати депутатів.

Слід зазначити, що відповідно до статті 61 Регламенту Палати Депутатів Румунії, якою визначені комітети, їх кількість, назви та повноваження, контрольної функції прямо не визначено за жодним комітетом, крім Комітету Палати депутатів з питань європейських справ, який (досить узагальнено) уповноважений забезпечувати здійснення парламентського контролю у сфері європейських справ. Разом із тим будь-який комітет може, на прохання одного або кількох своїх членів, розпочати розслідування в межах своєї компетенції, за

---

¹⁰ Про Регламент Рійгікогу : Закон Естонської Республіки від 11.02.2003 RT I 2003, 24, 148. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/263880>

схваленням пленарного засідання Палати депутатів, щодо діяльності, здійснюваної Комітетом стосовно уряду або органів державного управління.

До повноважень Палати депутатів Чеської Республіки відповідно до статті 50 Закону Чеської Республіки «Про Регламент Палати депутатів»¹¹ належить здійснення контролю за діяльністю уряду. Розділом VI Регламенту встановлений порядок роботи відповідних комітетів нижньої палати Парламенту Чехії. Зокрема, статтею 39 Регламенту передбачено, що на засіданні комітету можуть бути присутні Президент Республіки, члени уряду та особи, уповноважені законом бути присутніми на засіданнях Палати та її органів. Крім того, встановлено, що член уряду та голова іншого центрального органу влади зобов'язані особисто з'явитися на засідання комітету, якщо комітет цього вимагає, та надати необхідну інформацію й пояснення, якщо їх надання не перешкоджають законам, що регулюють конфіденційність або заборони на їх публікацію; члена уряду на засіданні комітету може представляти інший член уряду або його заступник, якщо комітет не наполягає на його особистій участі; член уряду або особа, яка його представляє, і керівник (керівник апарату центрального органу влади) можуть запросити експертів на засідання комітету з наданням їм слова.

Серед комітетів нижньої палати парламенту Чехії статтею 46 Регламенту передбачені дещо особливі повноваження комітету з питань регламенту. Це право рекомендувати голові Палати депутатів внесення на розгляд Палати депутатів проекту постанови про обов'язок члена уряду особисто з'являтися на засідання Палати депутатів та право доручати комітетам обговорювати звіти, інформацію чи інші документи.

У багатьох зарубіжних державах постійні комітети парламенту (палат парламенту) наділені певними повноваженнями щодо реалізації номінаційної функції парламенту стосовно уряду (членів уряду).

Так, в Угорщині комітети Національних зборів проводять слухання кандидатів на посади міністрів, перш ніж вони призначаються, і проводять щорічні слухання, на яких міністри звітують про свою роботу.

Відповідно до Регламенту Національних зборів Франції¹² парламентські комітети виконують спеціальні процедурні функції контролю, пов'язані з повноваженнями не лише парламенту, а й президента. Так, законом визначаються посади, стосовно яких через їх важливість для гарантування прав і свобод чи економічного й соціального життя Нації право президента щодо їх призначення реалізується після отримання публічного висновку відповідних постійних комісій кожної палати парламенту. Президент не може здійснити будь-яке призначення, якщо негативне голосування складає принаймні три п'ятих від кількості поданих голосів у кожній із двох комісій. Компетентні

---

¹¹ Про Регламент Палати Депутатів : Закон Чеської Республіки від 19.04.1995 № 90/1995 Зб. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-90#cast6>

¹² Регламент Національних Зборів Франції : Рішення Конституційної Ради від 24.07.1959. URL: https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/divers/texte_reference/02_reglement_assemblee_nationale

постійні комісії, у яких розглядаються питання про відповідні посади, визначаються законом.

Відповідно до статті 230 Регламенту Національних Зборів Словенії кожен кандидат у міністри представляється відповідному комітету Національних Зборів та після подання пропозиції щодо кандидатури відповідає на запитання його членів. У разі спору про компетентність між комітетами, Голова Національних Зборів вирішує, перед яким комітетом буде виступати кандидат на посаду міністра. Прем'єр-міністр може відкликати пропозицію щодо кандидатури на посаду міністра (не пізніш як через три дні після отримання висновку робочого органу). У такому випадку він може одночасно подати нову кандидатуру на посаду міністра.

Відповідно до норм статей 29, 130 Регламенту Сейму Латвійської Республіки проект рішення Сейму про висловлення недовіри Кабінету Міністрів, прем'єр-міністру чи міністру може бути поданий комісією Сейму або не менш як десятьма депутатами, і він не вважається незалежною пропозицією¹³.

У багатьох демократичних державах функціонують спеціальні контрольні комітети парламентів, які наділяються відповідними повноваженнями. Однак такі повноваження прямо стосуються контролю за відповідними органами та сферами їх діяльності. Наприклад, у США створені Спеціальний комітет у справах розвідки Сенату та Постійний спеціальний комітет з питань розвідки Палати представників США. У ФРН парламентський контроль за спецслужбами здійснює парламентський контрольний орган Бундестагу (PKGr), який контролює федеральний уряд щодо діяльності федеральних розвідувальних служб. Крім того, функціонує Комісія G-10 та довірчий орган, що утворюється Комітетом з питань бюджету. В Естонії нагляд за службами безпеки та розвідки входить до обов'язків Спеціального Комітету з нагляду за органами безпеки поряд із функціонуванням парламентського Комітету з питань національної безпеки.

У контексті проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення порядку призначення та звільнення з посад членів Кабінету Міністрів України (реєстр. № 3195 від 10.03.2020 р.) вважаємо за доцільне висловити такі міркування.

Мета законопроекту – надати комітетам Верховної Ради України та Верховній Раді України повноваження при розгляді питання про звільнення члена Кабінету Міністрів України заслуховувати його звіт про свою діяльність на посаді, а також привести у відповідність до Конституції України положення Регламенту Верховної Ради України, якими регулюється порядок призначення та звільнення членів Кабінету Міністрів України.

Законопроектом пропонується закріпити обов'язок члена Кабінету Міністрів України бути присутнім та звітувати про виконану роботу при розгляді питання про його звільнення (підставою якого було його особиста заява про

---

¹³ Регламент Сейму Латвійської Республіки : Закон Литовської Республіки від 28.07.1994. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=57517>

відставку) на засіданні комітету Верховної Ради України та на пленарному засіданні Верховної Ради України; врегулювати порядок подання такого звіту; закріпити право представника комітету, до відання якого належить питання про звільнення члена Кабінету Міністрів, на виступ під час розгляду цього питання Верховною Радою України.

Для досягнення визначеної мети і цілей пропонованого законопроекту, на нашу думку, необхідно розглянути питання про більш чітке визначення в законодавстві зв'язку предметів відання комітетів парламенту з профілем діяльності міністерств та/або про надання права Голові Верховної Ради України вирішувати спірні питання стосовно належності комітету відповідної юрисдикції щодо попереднього розгляду питання звільнення члена Кабінету Міністрів України з посади.

Висновки

1. Змістовний зв'язок контрольної та організаційної функцій постійних комітетів (комісій) парламенту (палат парламенту), а також форми і методи контрольної діяльності комітетів, їх роль у здійсненні парламентом контролю за діяльністю уряду є характерними для багатьох сучасних зарубіжних демократичних держав.

2. У законодавстві України визначено типові для більшості сучасних демократичних держав повноваження комітетів парламенту щодо реалізації їх контрольної функції стосовно діяльності уряду.

3. Предметом контрольної діяльності постійних комітетів (комісій) парламентів (палат парламентів) у зарубіжних державах найчастіше є питання програми діяльності уряду, реалізації урядом державної політики та державних програм, використання бюджетних коштів.

Поширеною формою реалізації контрольної функції комітетів парламенту в зарубіжних державах є слухання в комітетах (комітетські слухання), на які можуть бути запрошені представники уряду (Болгарія, Велика Британія, Італія, Канада, Литва, Польща, США, Франція, ФРН).

У законодавстві зарубіжних держав по-різному визначаються організаційні питання взаємодії парламентських комітетів (комісій) з урядом у процесі парламентського контролю. Зокрема, це стосується питань прав та/або обов'язків членів уряду бути присутніми (бути заслуханими) на засіданнях комітету, звітів про роботу міністерств у постійних парламентських комітетах, зобов'язань уряду надавати інформацію на запит комітету тощо.

Так, у Португалії, Латвії, Естонії депутатські групи (комітети, комісії) мають право вимагати обов'язкової присутності на засіданнях членів уряду, надання необхідної інформації, пояснень тощо. У Польщі члени уряду зобов'язані звітувати та надавати інформацію постійним комітетам Сейму. У Румунії члени уряду зобов'язані надавати інформацію та документи, які вимагаються Палатою депутатів, Сенатом або парламентськими комітетами через своїх голів. У Литві комітети мають право запрошувати на свої засідання членів уряду в порядку відповідного звернення до голови Сейму, який, своєю

чергою, має поінформувати про це прем'єр-міністра. У цьому випадку член уряду зобов'язаний бути присутнім на засіданні комітету Сейму.

У Португалії депутатські групи можуть вимагати обов'язкової присутності на засіданнях членів уряду, але така вимога не може бути поставлена більше двох разів поспіль щодо того самого члена уряду. Крім того, міністри повинні бути заслухані у відповідних постійних парламентських комітетах принаймні чотири рази на кожній законодавчій сесії, включаючи слухання щодо деталей у зв'язку з обговоренням Державного бюджету. Слухання передбачають обов'язковий виступ міністра та два раунди запитань від парламентських груп і депутатів (із дотриманням прав опозиції).

У Франції члени уряду мають доступ до обох палат парламенту. Їх заслуховують, якщо вони цього вимагають. При цьому звіти міністрів обговорюються на комітетських слуханнях.

У багатьох зарубіжних державах постійні комітети парламенту (палат парламенту) наділені певними повноваженнями щодо реалізації номінаційної функції парламенту стосовно уряду (членів уряду). В Угорщині комітети Національних зборів проводять слухання кандидатів на посади міністрів, перш ніж вони призначаються. У Франції постійні комісії уповноважені надавати висновки для призначення Президентом багатьох посадових осіб державних органів. У Словенії кожен кандидат у міністри представляється відповідному комітету Національних Зборів.

4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення порядку призначення та звільнення з посад членів Кабінету Міністрів України (реєстр. № 3195 від 10.03.2020 р.) спрямований на усунення в законодавстві прогалин у процедурних питаннях призначення Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України членів Кабінету Міністрів та удосконалення механізму контролю Верховної Ради України за діяльністю Кабінету Міністрів України, а також на оптимізацію контрольної й організаційної функцій парламентських комітетів. Водночас вважаємо за доцільне запропонувати розглянути питання про більш чітке визначення в законодавстві зв'язку предметів відання комітетів парламенту з профілем діяльності міністерств.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

* Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.

При написанні матеріалів було використано інформацію із бази ECPRD. Відповідні матеріали не призначені для використання у власних наукових дослідженнях.